(Figs. 1, 2, 9). The cellar of the NW building dates to 1861–1886 (Fig. 3), the building's foundation to the second half of the 19th century; the cellar of the S building to before 1860 (Fig. 4), the stairs to the second half of the 19th – early 20th century, the building's foundation to the second half of the 19th century; the cellar of the NE building to before 1860 (Fig. 5), the stairs to 1861–1886, and the building's foundation to before 1861.

17th–19th-century finds discovered near the foundation: sherds of household pottery, pieces of panel stove tiles (*Blattkacheln*), and fragments of metal artefacts (Figs. 10, 11). Fragments of the masonry foundation of an earlier 18th-century building were unearthed to the S of the NE building (Fig. 6). The masonry walls have survived fragmentally, having been mostly destroyed.

Fragments of stone paving were unearthed in the N part of the plot (Figs. 7, 8). Sparse 17th–19th-century finds were discovered above the paving. It is likely that the paving made of small cobbles is the remains of a 17th(?)–18th-century public or private road that ran E–W towards the Green Bridge. The fragments of large cobblestone paving above it date to the 18th – first half of the 19th century, until the period when the buildings were erected.

Atas Žvirblys

Gėlių gatvė 2 / Pylimo gatvė 47

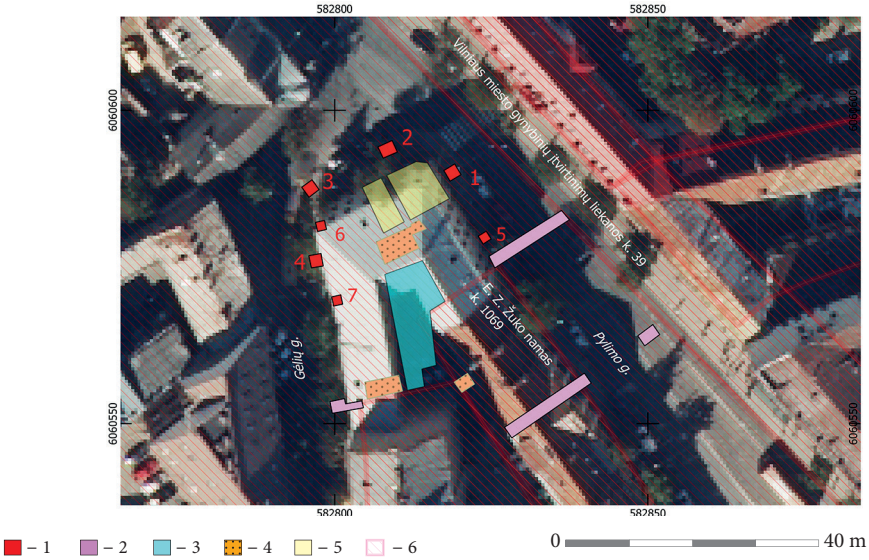
2018 m. spalio–lapkričio mėnesiais Pylimo g. 47 / Gėlių g. 2 namo aplinkoje atlikti detalieji tyrimai ir žvalgymai. Detaliųjų tyrimų metu ištirti 7 2,5x2, 2x2 ir 1,5x1,5 m dydžio šurfai, iš viso 23,75 m² dydžio plotas. Žvalgytas apie 290 m² dydžio plotas.

Tyrimų vieta yra Vilniaus senamiesčio 81 kvartale, kuris formavosi už miesto gynybinės sienos bei Rūdninkų vartų. Kvartalą riboja Gėlių, Pylimo ir Sodų gatvės. Čia ėjo svarbus kelias į Krokuvą per Rūdninkus. Pati Pylimo gatvė formavosi palei gynybinę sieną. XVII a. pastačius Šv. Stepono bažnyčią atsirado ir gatvelės, vedančios į ją. Tai dabartinės Gėlių ir Sodų gatvės (*VAA*, f. 1019, b. 4792, p. 4–14).

Sklypo teritorija tirta ne kartą. 2006–2007 m. Gėlių g. 2 / Pylimo g. 47 pastato viduje archeologinius kasinėjimus atliko I. Vosyliūtė. Ištirtas bendras 90 m² plotas, užfiksuotas 3,04–3,52 m storio kultūrinis sluoksnis (*ATL 2006 metais*, 2007, p. 388–389; *ATL 2007 metais*, 2008, p. 445–448). 2016–2017 m. Gėlių g. 2 / Pylimo g. 47 pastato viduje detaliuosius tyrimus atliko šio straipsnio autorius. Jų metu iki įžemio ištirtos dvi patalpos: patalpa 3 (26 m²) ir patalpa 4 (14,59 m²). Bendras plotas siekė 40,59 m². Ištyrus patalpą 3 nustatyta, kad šioje vietoje kultūrinis sluoksnis 3–3,2 m storio, o patalpoje 4 jis siekė 2,4–2,65 m (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 425–430). Gana intensyviai sklypas tyrinėtas ir 2017 m. (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 398–400, 503–507) (1 pav.).

2018 m. vykdant tyrimus susidurta su įvairiais iššūkiais. Šurfuose 1–4 pasiekus apie 2 m gylį, aptikta įvairios paskirties veikiančių inžinerinių tinklų, kurie apribojo tiriamą plotą ir saugiai tęsti darbus tapo neįmanoma. Grėsmę kėlė ir tai, kad tyrimai vyko siauroje erdvėje tarp Gėlių g. 2 / Pylimo g. 47 pastato ir Gėlių bei Pylimo gatvių, kuriose vyksta intensyvus eismas. Susidarius tokiais situacijai, MAK pritarus, tyrimai baigti leidžiant į šurfus 1,2 m skersmens šulinių žiedus ir iš jų rankiniu būdu iškasant gruntą.

Atliekant tyrimus surinkta gausi zooarcheologinė medžiaga (identifikuoti 500 vienetai), kurios analizę atliko archeologė Jūratė Paško-

1 pav. Tyrimų suvestinis planas: 1 – 2018 m. A. Žvirblio tirti šurfai; 2 – 2017 m. V. Kliaugaitės tyrimai; 3 – 2017 m. R. Žukovskio tyrimai; 4 – 2016–2017 m. A. Žvirblio tyrimai; 5 – 2006–2007 m. I. Vosyliūtės tyrimai; 6 – kultūros paveldo objektų ribos. A. Žvirblio brėž.

Fig. 1. Summary plan of the investigation: 1 – test pits excavated in 2018 by A. Žvirblis; 2 – 2017 investigation by V. Kliaugaitė; 3 – 2017 investigation by R. Žukovskis; 4 – 2016–2017 investigation by A. Žvirblis; 5 – 2006–2007 investigation by I. Vosyliūtė; 6 – boundaries of the cultural heritage objects.

nytė. Tyrėja nustatė, kad dauguma kaulų (99,7 %) yra naminių gyvulių. Tarp jų akivaizdžiai dominavo galvijai, kurie sudarė 77,2 % visų identifikuotų kaulų. Taip pat daug aptikta kiaulių (7,8 %) ir avių / ožkų kaulų (7 %). Iš retesnių atvejų reikėtų paminėti surastus pavienius arklių, paukščių, stirnos, kiškio ir šuns kaulus. Tyrimų metu taip pat aptikta daug (1250 vienetų iš 1707 inventorizuotų radinių) odinės avalynės fragmentų, kuriuos tyrė ir konservavo archeologas dr. Arūnas Puškorius.

Šurfas 1 buvo 4 m^2 (2x2) dydžio, ištirtas iki H_{abs}120,05 m, 3,2 m gylio. Tyrimų pradžioje iki 1,65 m gylio fiksuotas 3–8 horizontų XIX–XX a. sluoksnis su pavieniais archeologiniais radiniais. 1,65–2,35 m gylyje tyrinėtas 55–70 cm storio 4 horizontų kultūrinis sluoksnis, kuris datuojamas XVII a. II puse – XVIII a. Jį tiriant rasta XVI–XVIII a. paplitusių lovinių ir „S“ formos čerpių nuolaužų, smulkių XVII–XVIII a. plokštinių koklių ir buitinės keramikos fragmentų, pavienių kitos paskirties dirbinių. 2,1–2,5 m gylyje fiksuotas 3–4 horizontų supiltinio pobūdžio kultūrinis sluoksnis, kuriame pasitaikė įvairaus stambumo akmenų, taip pat molio ir rausvų plytų griuvenų priemaišų. Surinkta keletas smulkių XVI–XVII a. buitinės keramikos fragmentų, vinių, gyvūnų kaulų. Trūkstant informatyvių duomenų, sluoksnis datuojamas gana plačiai: XVI–XVII a. 2,5–2,85 m gylyje tirtas XVI a. kultūrinis sluoksnis (suplautiniai smėlio sluoksniai su pilkos žemės tarpsluoksniais), kuris siejamas su netoliese vykusios Vilniaus miesto gynybinės sienos statybomis. Jį tiriant rastas lanko strėlės antgalis (2 pav.), vinis, keletas buitinės keramikos fragmentų, galvijų

bei kiaulių kaulų. 2,85 m gylyje pasiektas įžemis.

Šurfas 2 buvo 5 m² (2,5x2) dydžio, ištirtas iki H_{abs}119,98 m, 3,1 m gylio. Po 1,6–1,7 m storio XVIII a. pabaigos – XX a. horizontais 1,6–2,6 m gylyje tyrinėtas 5 horizontų kultūrinis sluoksnis, kuris pagal surinktus radinius datuotas XVII a. viduriu – XVIII a. viduriu. Fiksuoti žemių sluoksniai buvo pilkos–rudos spalvos, vietomis su medienos skiedromis. Juose aptikta smulkių XVI a. II pusės – XVII a. glazūruotos ir neglazūruotos buitinės keramikos fragmentų, XVII a. datuojamos odinės avalynės detalių liekanų, atraižų, keletas lovinių ir plokštinių čerpių fragmentų, XVI a. datuojamo plokštinio koklio kraštas, pavienių smulkių metalinių apkalų, sagčių, vinių fragmentų, medinės statinaitės (?) dugnelio dalis (3 pav.). Taip pat surinkta gyvūnų kaulų – identifikuoti daugiausia galvijų, pavieniai avių / ožkų, kiaulių, paukščių kaulai. Beveik visi surinkti radiniai yra gana smulkūs, kas rodo intensyvų ir lėtą sluoksnio susiformavimą.

2,6–3,1 m gylyje fiksuota pilka žemė, maišyta su rausvu moliu ir geltonu smėliu, bei šviesiai ruda maišyta žemė. Radinių šiame gylyje labai sumažėjo. Rasta tik keletas neglazūruotos buitinės keramikos fragmentų, pavienių kitos paskirties dirbinių ir gyvulių kaulų. Įvertinus surinktus duomenis, galima teigti, kad gruntas supiltas per gana trumpą laiką, užpilant čia buvusį griovį maždaug XVII a. I pusėje (?). Kad čia būta griovio, parodė H_{abs}119,98–120,08 m, 3–3,1 m gylyje aptikta keturių vertikaliai išdėstytų pušinių lentų eilė su tarpais, kuri orientuota PR–ŠV kryptimi (300°). Tikėtina, kad minėtos lentos yra priešais miesto sieną iškasto gynybinio griovio išorinio (PV) krašto medinių sutvirtinimų dalis. Pasiekus 3,1 m projektinį gylį, tyrimai nutraukti. Grąžtu nustatyta, kad rausvo molio įžemis yra 4,75 m gylyje nuo dabartinio

2 pav. Lanko strėlės antgalis iš šurfo 1. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 2. An arrowhead from Test Pit 1.

3 pav. Medinės statinaitės (?) dugno dalis iš šurfo 2. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 3. The bottom of a wooden cask (?) from Test Pit 2.

žemės paviršiaus, o tai apie 1,5–1,7 m giliau nei greta tirtuose šurfuose 1, 3–4.

Šurfas 3 buvo 4 m² (2x2) dydžio, ištirtas iki H_{abs}120,17 m, 3,2 m gylio nuo esamo žemės paviršiaus. Tyrimų pradžioje iki 1,55–2,1 m gylio fiksuoti permaišyti XX a. horizontai, įvairios paskirties inžineriniai tinklai. 1,55–2,2 m gylyje tyrinėtas 4–5 horizontų archeologinis sluoksnis. Šiame gylyje fiksuoti pilkų, juodų, rudų durpingų žemių horizontai su nedidelėmis griuvenų ar smėlio priemaišomis. Juos tyrinėjant rasta smulkių buitinės keramikos fragmentų, XVI a. pabaiga – XVIII a. datuojamų žaliai ir žydrai glazūruotų plokštinių koklių gabaliukų, XVII a. II pusės – XVIII a. pradžios odinės avalynės liekanų, atraižų, detalių nuopjovų, pavienių metalinių ir stiklinių dirbinių smulkių fragmentų, gyvūnų kaulų – identifikuoti daugiausia galvijų, pavieniai avių / ožkų, kiaulių, paukščių kaulai, vienas stirnos blauzdikaulis. Tirti sluoksniai yra XVII a. II pusės – XVIII a. I pusės. Jie formavosi lėtai, ilgą laiką vystant ūkinę, agrarinę veiklą šioje teritorijoje už miesto gynybinės sienos.

2,2–2,7 m gylyje tyrinėtas 3 horizontų kultūrinis sluoksnis, kuriame buvo gausu smulkių ir vidutinio stambumo akmenų. Jis susiformavo per trumpą laiką, ne anksčiau kaip XVII a. Tikėtina, kad tyrimų aplinkoje buvo išverstas gruntas norint išlyginti reljefą prieš pradedant kokias statybas, – intensyviau įsisavinant šią miesto teritoriją. Radinių buvo gerokai mažiau, nei tiriant aukščiau buvusius durpingus sluoksnius. Rasti tik keli smulkūs buitinės keramikos ir metalinių dirbinių fragmentai, XVI a. pabaigos – XVII a. datuojamos odinės avalynės detalių liekanų, XVI a. pabaigos – XVII a. I pusės plokštinio koklio kraštas.

4 pav. Šurfo 4 V sienutės pjūvio vaizdas iš R, su XVII a. vidurio – XVIII a. pradžios sluoksniu su odinės avalynės fragmentais. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 4. The profile of the W wall of Test Pit 4, as seen from the E, with a mid-17th – early 18th-century layer with fragments of leather footwear.

5 pav. Odinės avalynės atraižos, dirbinių nuopjovos iš šurfo 4. A. Puškoriaus nuotr.

Fig. 5. Leather footwear leftovers and trimmings from Test Pit 4.

2,7–3,1 m gylyje fiksuotas XVI a. kultūrinis sluoksnis, kuris siejamas su netoliese vykusios Vilniaus miesto gynybinės sienos statybomis. Rasta pavienių buitinės keramikos ir gyvulių kaulų fragmentų, smulkus švininis grimzdas. 3,1 m gylyje pasiektas įžemis.

Šurfas 4 buvo 4 m^2 (2x2) dydžio, ištirtas iki H_{abs}120,41 m, 3,2 m gylio nuo esamo žemės paviršiaus. Po 1,75 m storio 7 horizontų XIX–XX a. sluoksniu 1,75–2,3 m gylyje užfiksuotas 3 horizontų XVII a. vidurio – XVIII a. pradžios archeologinis sluoksnis. Jį sudarė rudos, pilkos žemės, kurios ties apatiniu horizontu buvo su gausiomis odos priemaišomis (4, 5 pav.). Iš nedidelio šurfo ploto surinkti 964 vienetai odinės avalynės liekanų, atraižų, detalių nuopjovų. Tarp surinktų detalių pasitaikė 4 fragmentai blizgiu paviršiumi. Atlikus cheminius tyrimus nustatyta, kad tai – vario danga. Aptiktų odinės avalynės fragmentų chronologija daugiausia apima XVII a. II pusę – XVIII a. pradžią, tačiau yra XVI a. pabaiga – XVII a. I puse datuotų dirbinių. Tarp odinių dirbinių liekanų buvo įsimaišę ir daug gyvulių kaulų fragmentų (236 vienetai), juos surinkus nustatyta rūšinė priklausomybė. Identifikuoti daugiausia galvijų (dalis jų su pjovimo žymėmis), pavieniai avių / ožkų, kiaulių kaulai, rastas vienas kiškio stipinkaulis ir arklio dantis. Taip pat aptikta vario lydinio antpirščio ir žiedo fragmentų. Surinkti duomenys leidžia kelti hipotezę apie XVII a. viduryje – XVIII a. pradžioje čia veikusias batsiuvio dirbtuves. Susiejant tyrimų rezultatus su

istoriniais duomenimis, svarbu paminėti, kad XVII a. pabaigos posesijoje stovėjo Vilniaus miesto tarėjui J. Stročinskiui priklausę namai, kurie buvo nuomojami. 1702 m. minimi 3 nuomininkai audėjai, taip pat kiti neįvardyti nuomininkai. Tikėtina, kad tarp jų galėjo būti ir batsiuvių. 1711 m. namai atiteko karmelitams prie Visų Šventųjų bažnyčios. Galima spėti, kad amatininkų veikla po šio įvykio galėjo nutrūkti ar bent jau buvo apribota. Karmelitai nusipirktą turtą pirmiausia išnaudojo kitapus gatvės esančio vienuolyno provizijai užtikrinti.

2,3–2,9 m gylyje fiksuotas 4 horizontų supiltinio pobūdžio kultūrinis sluoksnis, kuriame buvo gausu smulkių ir vidutinio stambumo akmenų. Jis analogiškas šurfe 3 fiksuotam sluoksniui – susiformavo per trumpą laiką, ne anksčiau kaip XVII a. Giliau, 2,9–3,1 m gylyje buvo XVI a. kultūrinis sluoksnis (suplautiniai smėlio sluoksniai su juodos žemės tarpsluoksniais), kuriame rasti keli neglazūruotos buitinės keramikos fragmentai ir gyvūnų kaulų. 3,1 m gylyje pasiektas įžemis.

Šurfai 5–7 buvo 2,25 m^2 (1,5x1,5) dydžio, tyrinėti prie pastato Gėlių g. 2 / Pylimo g. 47 PV ir ŠR sienų. Kasinėta iki 0,9–1,85 m gylio. Iki 1,15–1,7 m gylio fiksuoti XIX–XX a. horizontai. Šurfe 7, 1–1,85 m gylyje fiksuotas šviesiai pilkos žemės su šaknimis sluoksnis – XVIII a. statyto pastato pamato perkasimas.

Žvalgymų metu iki 1,4 m gylio fiksuoti XIX–XXI a. suformuoti horizontai su pavieniais archeologiniais radiniais.

Tyrimai Gėlių g. 2 / Pylimo g. 47 aplinkoje parodė, kad ankstyviausias kultūrinis sluoksnis datuojamas XVI a. pradžia. Jis gali būti siejamas su greta vykusios Vilniaus miesto gynybinės sienos statybomis, kai buvo kasamas gynybinis griovys, įrengiamas pylimas ir kiti įtvirtinimai. XVII a. I pusėje ar viduryje teritorijos reljefas buvo išlygintas, sklypas apgyvendintas, susiformavo dabartinės kvartalo gatvės. Intensyviausias kultūrinis sluoksnis datuojamas XVII a. viduriu – XVIII a. pradžia (XVIII a. I puse?). Tuo metu čia vyko įvairi gamybinė, agrarinė veikla, kuri tęsėsi iki XVIII a. vidurio, kai prasidėjo intensyvi šios vietos urbanizacija, – aplinkoje nebeliko medinių pastatų, teritorijos užstatymas įgijo dabartinį vaizdą.

Gėlių St. 2 / Pylimo St. 47

In 2018, an evaluation (seven test pits totalling 23.75 m^2) (Fig. 1) and survey (in a total of roughly 290 m^2) were conducted in the vicinity of the house at Gėlių St. 2 / Pylimo St. 47, Vilnius.

In Test Pits 1–4, a 0.55–1 m thick, mid-17th – first half of the 18th-century cultural layer, which was formed by the intense manufacturing and agrarian activities that occurred there (Fig. 4), was recorded at a depth of 1.55–2.6 m under the upper 19th–20th-century horizons. A shoemaker's workshop operated in the vicinity of Test Pit 4 in the mid-17th – early 18th centuries as was proven by the abundantly discovered remnants of leather footwear (Fig. 5) and a metal thimble.

17th-century layers, which formed over a short period of time when the territory's relief was levelled, were recorded at a depth of 2.15–2.8 m in Test Pits 1, 3, and 4. Below them, a 16th-century cultural layer with various finds was recorded at a depth of 2.45–3.1 m (Figs. 2, 3). It could be connected with the nearby construction of the Vilnius defensive wall, when a defensive ditch was dug and a rampart and other fortifications were erected outside the city wall.